

ТОЧНІ І ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

УДК 351+316.422:330.322.2+504

ЯКИМЧУК Аліна Юрїївна,
доктор економічних наук, професор, Україна

НАВРОЦЬКИЙ Руслан Леонїдович,
здобувач, Україна

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

У статті проаналізовано закордонний досвід інноваційно-інвестиційної діяльності у сфері природокористування.

Ключові слова: екологічні інновації, інноваційно-інвестиційна діяльність, фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.

Постановка завдання. На сучасному етапі економічного розвитку України спостерігається відсутність інновацій екологічної спрямованості, що, своєю чергою, гальмує ріст економіки. З метою підвищення ефективності господарювання різних галузей промисловості важливе значення має розв'язання проблем ресурсозбереження та охорони довкілля.

Аналіз наукових досліджень і розробок. Питаннями зарубіжного досвіду інноваційно-інвестиційної діяльності у сфері природокористування займалися такі науковці: О. В. Мягкова, Г. Ю. Багчисараю, А. І. Бутенко, І. В. Прядко, З. К. Шмігельська.

Мета статті полягає в дослідженні зарубіжного досвіду інноваційної діяльності у сфері природокористування.

Виклад основного матеріалу. Сучасну ситуацію, що склалася на ринку, можна описати як нестабільною, та таку що постійно перебуває в русі. Су-

часним екологічно направленим підприємствам необхідно постійно впроваджувати інновації, щоб адаптуватися до змін в економіці.

Досвід країн, що розвиваються, підтверджує, що процес розвитку, як одного підприємства так і ринку загалом полягає через впровадження інновацій, які, своєю чергою, змінюють підхід до процесу виготовлення товару, чи надання послуг. В умовах динамічного ринку, інновації мають швидко впроваджуватись, та задовольняти потенційного покупця.

Світовий досвід фінансування інноваційної діяльності показує, що інноваційний процес може успішно розвиватися як за рахунок приватного, так і державного фінансування. Все залежить не від характеру джерела інвестицій, а від його ефективності. При цьому значну роль грає ряд таких чинників: рівень розвитку інноваційного клімату в країні; законодавча база, що регулює стосунки учасників інноваційного процесу; розвинене інформаційне і матеріально-технічне забезпечення наукових досліджень; співпраця між суб'єктами інноваційної діяльності [1].

Згідно із звітом про глобальну конкурентоспроможність (The Global Competitiveness Report) 2015 р. лідером четвертий рік поспіль залишається Швейцарія. Сполучене Королівство піднялося на одну сходинку в порівнянні з 2013 роком і посівши друге місце, на третьому місці – Швеція [2]. Уже другий рік поспіль у десятку країн входить Люксембург (дев'яте місце) (Таблиця 1).

Таблиця 1

Глобальний інноваційний індекс (The Global Competitiveness Report) 2012-2015 рр.

Рейтинг	Роки			
	2012	2013	2014	2015
1	Швейцарія	Швейцарія	Швейцарія	Швейцарія
2	Швеція	Швеція	Великобританія	Великобританія
3	Сінгапур	Великобританія	Швеція	Швеція
4	Фінляндія	Нідерланди	Фінляндія	Нідерланди
5	Великобританія	США	Нідерланди	США
6	Нідерланди	Фінляндія	США	Фінляндія
7	Данія	Гон Конг	Сінгапур	Сінгапур
8	Гон Конг	Сінгапур	Данія	Ірландія
9	Ірландія	Данія	Люксембург	Люксембург
10	США	Ірландія	Гон Конг	Данія

Країни, які мають найвищі показники за глобальним інноваційним індексом, займають високі позиції в таких областях, як інноваційна інфраструктура (включаючи інформаційно-комунікаційну технологію) та рівень розвитку бізнесу.

Витрати на наукові дослідження та розробки деяких країн світу наведенні на рис 1.

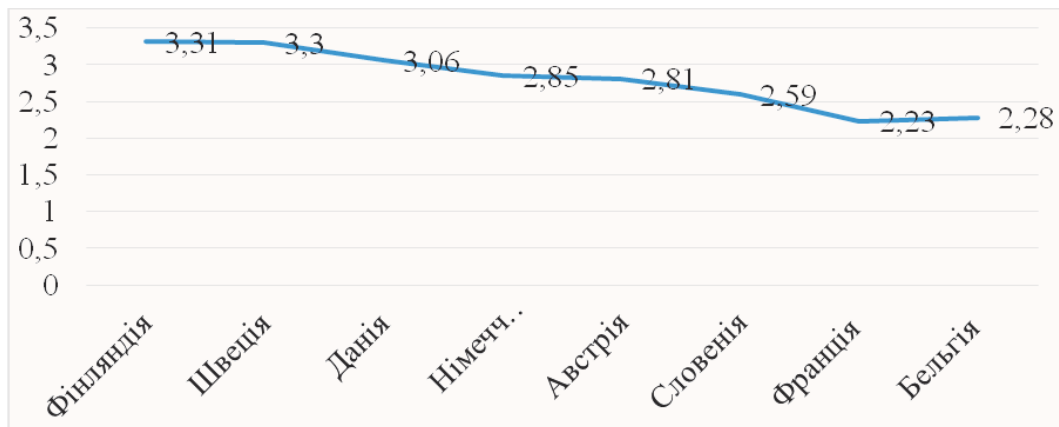

Рис. 1. Частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки у ВВП

За даними статистичної служби Європейського союзу, частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки у ВВП становили: у Фінляндії – 3,31%, Швеції – 3,3%, Данії – 3,06%, Німеччині – 2,85%, Австрії – 2,81%, Словенії – 2,59%, Франції – 2,23%, Бельгії – 2,28% [3].

За даними Всесвітнього Форуму Економістів (The World Economic Forum) за індексом конкурентоспроможності Україна посідає 79 місце (таблиця 2), а за показником інноваційності та умовами ведення бізнесу 92 місце [4].

Таблиця 2

Показники конкурентоспроможності деяких країн світу за 2014-2015 рр.

Країна	Рейтинг за індексом конкурентоспроможності	Рейтинг за субіндексом інновації та умовами ведення бізнесу
Швейцарія	1	1
Сінгапур	2	11
США	3	5
Фінляндія	4	3
Німеччина	5	4
Японія	6	2
ГонКонг	7	23
Нідерланди	8	6
Великобританія	9	8
Швеція	10	7
Україна	79	92

Отже, за наведеним індексом конкурентоспроможності та субіндексом інновації та умовами ведення бізнесу, можна прослідити залежність показників. Наведені дані підтверджують, що інновації є однією із умов економічного розвитку держави.

Інвестиційну привабливість Україна втратила після кризи у 2008 році. З 2008 до 2012 року рейтинг інвестиційної привабливості все більше погіршувався, позитивні зміни відбулися після 2012 року (таблиця 3). Протягом останніх чотирьох років Україна показує позитивну динаміку. Так, за даними Всесвітнього банку, у рейтингу The Doing Business у 2016 році піднялася на 69 пунктів, зайнявши при цьому 83 місце, порівняно з 2012 роком [5].

Таблиця 3

Місце України в рейтингу The Doing Business у 2012–2016 рр.

Складові індексу	Роки					Зміна 2016 до 2015
	2012	2013	2014	2015	2016	
Складність ведення бізнесу, загальна оцінка	152	137	112	96	83	13
За субіндексами:	-	-	-	-	-	-
– реєстрація підприємства	116	50	47	76	30	46
– реєстрація власності	168	149	97	59	61	-2
– сплата податків	183	165	164	108	107	1
– підключення до мережі електропостачання	170	166	172	185	137	48
– виконання зобов'язань за контрактом	44	42	45	43	98	-55
– відновлення платоспроможності	156	157	162	142	141	1
– отримання кредиту	23	23	13	17	19	-2
– дозвільна система в будівництві	182	183	41	70	140	-70
– зовнішня торгівля	144	145	148	154	109	45
– захист прав інвесторів	114	117	128	109	88	21

Провівши дослідження рейтингу Світового банку легкості ведення бізнесу (Doing Business), можна стверджувати, що Україна покращує свої позиції з кожним роком. Виходячи з наведених даних за друге півріччя 2014 року і перше півріччя 2015 року, Україна посіла 83 місце з 189 країн світу. Якщо ж брати до уваги попередні роки, то протягом останніх чотирьох років Україна показує позитивну динаміку. У 2016 році Україна посіла 83 місце в рейтингу Doing Business, поліпшивши свій рейтинг на 13 пунктів. Рейтинг очолили такі країни як Сінгапур, Нова Зеландія, Данія [5].

Результати свідчать про те, що підприємства витрачають багато часу на паперову тяганину в державних органах влади: сплата податків, отримання ліцензій, складність оформлення звітностей.

Податкова політика держави дозволяє координувати господарську діяльність підприємств, шляхом надання пільг в одній сфері, обкладаючи податками іншу. Держава може впливати на підприємницьку діяльність надаючи податкові пільги на капітальні вкладання.

Ці пільги найчастіше надаються у вигляді «інвестиційного податкового кредиту», тим компаніям, що інвестують кошти на впровадження нових технологій. Знижка надається шляхом віднімання від суми нарахованого податку на прибуток компанії.

За кордоном пільги на НДДКР надаються частіше у вигляді знижок із витрат компаній на ці цілі. Існують два види податкових знижок – об'ємні і приростні. Об'ємна знижка дає пільгу пропорційно розмірам витрат. Так, наприклад, у США, Великобританії, Канаді, Бельгії, Швеції, Італії 100% витрат на НДДКР віднімається від оподатковуваних доходів компаній. В Австралії (приватні компанії) – 150%. У деяких таких країнах, як Нідерланди, Норвегія, Австрія, Малайзія підприємства енергетичних галузей цілком виключають витрати на НДДКР із прибутку до оподаткування [6].

Приростна знижка визначається, виходячи з досягнутого компанією збільшення витрат на НДР в порівнянні з рівнем базового року або середнього за якийсь період. Ця знижка діє після того, як зазначені витрати були зроблені. Наприклад, у Франції приростна знижка сягає 50%, у США, Канаді, Тайвані та Японії – не більше 20%. При цьому може діяти ряд обмежень: наприклад, у США податкова знижка на приріст НДДКР застосовується лише до тих витрат на дослідження і розробки, які спрямовані на створення нової продукції або розробку нових технологічних процесів, і не поширюється на витрати, пов'язані зі зміною типу або виду продукції, косметичними, сезонними та іншими модифікаціями [6].

У світі склалася стійка репутація Німеччини як одного з лідерів на світовому ринку зелених технологій. 23% усіх патентованих у світі технологій у сфері екології та понад 30% у сфері сонячної та вітроенергетики припадає на німецькі компанії. На німецьких підприємствах, що працюють у зеленому секто

рі – сферах, так чи інакше пов'язаних із захистом навколишнього середовища та клімату (енергетика, транспорт, переробка та утилізація сміття та ін.) працюють близько 2 млн чоловік або 4,5% усього економічно активного населення. На сьогодні Німеччина посідає перше місце у світі за обсягами торгівлі екологічно безпечною продукцією (експортує на суму понад 60 млрд євро щорічно). Частка ФРН у загальному обсязі світової торгівлі відповідною продукцією становить 16%. При цьому на частку Німеччини припадає 2/3 світового ринку автоматизованих систем сортування сміття, 90% – ринку біогазових установок [7].

У Італії зеленій економіці приділяється пильна увага. З кожним роком зростає частка сектора у структурі ВВП. 14 листопада 2011 в м. Мілані представлена доповідь «Зелена Італія 2011», підготовлена союзом торгових, промислових, сільськогосподарських і ремісничих палат. Що стосується секторів, у яких використовуються зелені технології, то це, передусім, обробна промисловість (27,7%) та сфера послуг (22,1%). Майже 42% зелених компаній працює у сфері комунальних послуг (енергія, газ, вода), 25,7% – у сфері будівництва [7].

Канада є найбільшим світовим виробником гідроенергії, експортуючим при цьому близько 60% виробленої електрики. Найбільш швидкозростаючим сектором альтернативної енергетики в Канаді є вітроенергетика. У 2008 році Канада переступила рубіж у виробництві 2 ГВт вітряної енергії (близько 1% від усієї споживаної у країні електроенергії) [7].

У країнах, які стрімко розвиваються, застосовують різні методи державного стимулювання інноваційної діяльності у сфері природокористування. До них можна віднести: пряме фінансування інновацій, надання позик та пільг, законодавче забезпечення захисту інтелектуальної власності, створення та підтримка наукових парків, полегшення оподаткування для інноваційно активних підприємств. Основні форми підтримки інноваційної діяльності наведені на рис. 2.

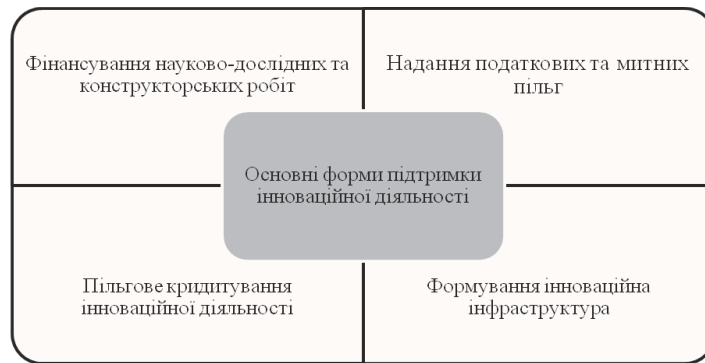

Рис. 2. Основні форми підтримки інноваційної діяльності

Пряме фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт надається у формі субсидій на розробку інноваційної технології, товарів, послуг, які за обсягом можуть сягати до 50% витрат підприємства (Франція, США). Наприклад, у Великобританії розроблена державна програма субсидування інноваційних підприємств.

Пільгове кредитування інноваційної діяльності, здійснюється у вигляді часткової компенсації відсотків сплачених за банківськими кредитами. Кошти виділяють зі спеціальних фондів, або з державного бюджету. Характерний для країн Західної Європи. Наприклад, у Німеччині для підприємств, які інвестують у модернізацію виробництва, освоєння випуску нових видів продукції або енергозбереження, надають пільгові кредити в обсязі до 50% від коштів, що витрачає з цією метою підприємство як таке. Крім цього, банківські кредити на закупівлю нового обладнання мають бути застраховані за рахунок державного бюджету. В Італії пільгові кредити на технологічні нововведення надають у сумі до 80% вартості інноваційного проекту на термін до 15 років [8].

Надання податкових та митних пільг. Найбільш ефективними формами стимулювання інноваційної діяльності є зниження податкових ставок на прибуток.

Формування інноваційної інфраструктури, створюється з метою підтримки високотехнологічних інноваційних підприємств. Прикладом можуть бути: науково-технологічні парки, інноваційні інкубатори, технополіси, інформаційні центри.

Отже, ситуація яка склалася в Україні, свідчить про неієвість механізмів стимулювання впровадження екологічних інновацій. Проведені дослідження показали, накопичений досвід зарубіжних країн державної підтримки інноваційної діяльності екологічній сфері.

З проведеного дослідження можна запропонувати такі заходи:

1. Створення консультаційних пунктів, обслуговуються фахівцями пенсійного віку, а також залучення іноземних фахівців.

2. Створення інформаційних центрів, що дозволяє інноваційним підприємствам і інвесторам знаходити один одного, поширювали б інформацію про нові технології.
3. Максимально сприяти взаємодії ВНЗ та некомерційних організацій, що спеціалізуються на інноваційній діяльності в екологічній сфері.
4. Надання пільг для стимулювання створення спільних інноваційних підприємств на базі університетів.
5. Створення на базі колишніх підприємств технопарків. Створення умов для співпраці студентів, науковців, інвесторів і виробників.
6. Створення механізму пошуку і підтримки науково-обґрунтованих технологічних ідей, які можуть знайти комерційне застосування.

Література:

1. Багчисарай Г. Ю. Світовий досвід використання механізму венчурного фінансування інноваційних процесів [Електронний ресурс] / Г. Ю. Багчисарай – Режим доступу : <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/4128/%D1%81%D1%82%D1%80.54.pdf?sequence=1>.
2. The Global Competitiveness Report 2014-2015: Full Data Edition. World Economic Forum, Geneva – Access mode : <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/>.
3. Офіційний сайт статистичної служби Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat>.
4. World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports>.
5. The Doing Business [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016>.
6. Мягкова О. В. Закордонний досвід державного регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / О. В. Мягкова. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Sper_2012_2_3.pdf&P21DBN=UJRN.
7. Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Удмуртской республики. Об опыте зарубежных стран в сфере разработки и реализации стратегий создания зеленой экономики [Электронный документ]. – Режим доступа URL : http://www.minpriroda-rb.ru//dfiles/000636_78068_zarub_opyt.rtf.
8. Лазарева Є. В. Зарубіжний досвід підтримки малого інноваційно активного підприємництва [Електронний ресурс] / Є. В. Лазарева. А. О. Попова, А. І. Бутенко. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/72532/19-Lazareva.pdf?sequence=1>.